

Taalbeleid

2021-2025

Brinnummer : 02VB

Werkgeversnummer : 40709

Opgesteld door: Coördinatoren leerlingbegeleiding in samenwerking met de taalcoaches en een afvaardiging uit elk team

Datum : juni 2022

© 2022 Ichthus College

Inhoud

1.	Voorwoord	3
2.	Visie op taalbeleid	3
3.	Ichthusbrede aanpak.....	4
	3.1 Taalontwikkeling voor alle leerlingen in elke les	4
	3.2 Versterken van de lees- en schrijfvaardigheid in alle lessen Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.	
	3.3 Signalering voor maatwerk	7
4.	Actieplan per team	8
	4.1 Plan van aanpak team Vakroute.....	8
	4.2 Plan van aanpak team Campus	9
	4.3 Menukaart met mogelijke interventies	10
5.	Bijlagen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
	5.1 Protocol ernstige lees- en of spellingsproblemen	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
	5.2 Protocol overige taalgerelateerde stoornissen, TOS, slechthorendheid	
	5.3 Didactische aanpak NT2 leerders per leerroute 1 Praktijkonderwijs, Leerroute 2 BBL en leerroute 3 Kader/GTL en Havo/VWO.	
	5.4 Brochures vaktaalgericht onderwijs	
	- Exacte vakken	
	- Talen	
	- Groen	
	- Natuur en maatschappijvakken	

1. Voorwoord

Bij deze treft u het taalbeleidsplan aan van het Ichthus College. Dit beleid is voorbereid door de coördinatoren leerlingbegeleiding, de taalcoaches en verschillende teamleden in samenwerking met het Expertisecentrum VO Landstedegroep. Daarna is het als een actieplan gepresenteerd aan de verschillende teams om hiermee gezamenlijk aan schoolbrede doelen te werken in een vakoverstijgende context. Daarnaast wordt er per vaksectie aandacht besteed aan het vaktaal gericht onderwijs. Voor u ligt een werkdocument waarbij de doelen gericht op de taalontwikkeling van leerlingen verweven wordt met de bestaande ambities van de school: goede lessen geven goede resultaten, formatief handelen en de leerling in beeld.

We gaan vakoverstijgend (teamgericht) en vakspecifiek (vaksecties) werken aan maatwerk passend bij de taalontwikkeling en ondersteuningsbehoefte van de leerling. De taalcoaches spelen een belangrijke rol omdat in hun takenpakket ook het vertalen van taalbeleid in de school is opgenomen. Het idee is om bottom-up te veranderen om draagvlak te creëren, te behouden en te vergroten door collega's er zelf mee aan de slag te laten gaan.

Door eigen inbreng te benutten, input uit de gehele organisatie te ontvangen en door de docententeams zelf richting te laten geven aan de veranderingen versterkt dit het behalen van de doelen. Dit is ook een wens vanuit vele collega's die doorschemerde uit de verschillende interviews die door het Expertisecentrum VO zijn afgenomen. Een belangrijk aspect van het omgaan met verschillen in taalontwikkeling is bewustwording. Dit heeft tijd nodig. Er is draagvlak nodig binnen alle geledingen van de school, maar ook daarbuiten.

Vanuit de pedagogische driehoek betrekken we ouder(s)/verzorger(s) bij de taalontwikkeling van hun kind. Bovendien zoeken we via de werkgroep "de Overbrugging" contact met het basisonderwijs om van elkaar te leren en te werken aan de aansluiting primair – en voortgezet onderwijs als het gaat om de taalvaardigheid van de leerlingen.

We werken nauw samen met de bibliotheek; alle leerlingen hebben een bibliotheekabonnement en hebben toegang tot de online bibliotheek.

Het taalbeleid en het rekenbeleid zijn verweven met elkaar; bij vakken waar rekenvaardigheid een grote rol speelt, is taalvaardigheid minstens zo belangrijk. Taal en rekenen zijn basisvaardigheden die leerlingen nodig hebben voor een goede aansluiting op het vervolgonderwijs en om later in de maatschappij goed te kunnen functioneren.

2. Visie op taalbeleid

Onze visie op taalbeleid is gebaseerd op onze visie op onderwijs. Onze schoolmissie is uitgewerkt op basis van drie sleutelwoorden: mijn leren, mijn school en mijn droom.

Mijn leren

Op onze school staat de leerling centraal, ons onderwijs is persoonlijk. Wij ondersteunen het leerproces van de leerling en sluiten aan bij de behoeften van de leerling, passende zorg of extra hulp is altijd dichtbij. Het Ichthus werkt volgens het model van geïntegreerde leerlingbegeleiding. Dat betekent dat maatwerk zoveel mogelijk in de klas tijdens de les plaatsvindt. Mentoren en lesgevers worden hierin ondersteund door taalcoaches, remedial teacher en de orthopedagoog. Zo nodig kunnen leerlingen één of meerdere periodes begeleiding krijgen van de taalcoach of remedial teacher.

Mijn school

Met ons taalbeleid streven wij naar het versterken van taalvaardigheid van alle leerlingen in elke les. De aandacht voor taal en de rol van taal bij het leren, draagt bij aan goed onderwijs voor alle

leerlingen. We werken vanuit een, door docententeams gedragen schoolbrede aanpak. De aanpak is gericht op het aansluiten bij en het versterken van het taalniveau van alle leerlingen. Elke vakdocent is ook een taaldocent. Docenten die aandacht hebben voor de rol van taal in hun vak, kunnen hun leerlingen gerichter ondersteunen en volgen in prestaties. De taalontwikkeling vindt in alle lessen plaats, waarbij leesvaardigheid de sleutel tot studiesucces is. Leesbevordering is essentieel.

Mijn droom

Ons onderwijs is gericht op de toekomst van de leerlingen, we bereiden de leerling voor op de wereld van morgen. Het Ichthus College werkt aan het bevorderen van de algemene ontwikkeling van de leerlingen en bereid de leerlingen zo goed mogelijk voor op een vervolgopleiding en een plek in de maatschappij. Het is belangrijk dat leerlingen zich goed schriftelijk en mondeling kunnen uitdrukken.

3. Ichthus brede aanpak taalbeleid

Op het Ichthus College is iedere docent een taaldocent, omdat wij vinden dat alle docenten zorgdragen voor de taalverwerving van onze leerlingen.

Hieronder beschrijven we hoe docenten in hun lessen zoveel mogelijk tegemoet kunnen komen aan specifieke ondersteuningsbehoeften van de leerlingen en vervolgens alle leerlingen in elk les bedienen als het gaat om de versterking van taalontwikkeling.

3.1 Taalontwikkeling voor alle leerlingen in elke les

Taalontwikkeling is een levenslang proces, de ontwikkeling van taalvaardigheid is een kwestie van "Leven Lang Leren".

Een rijk en gevarieerd aanbod is belangrijk, in de taallessen maar ook in het onderwijs in andere vakken en in informele contacten binnen en buiten de school. Elke onderwijsleersituatie leent zich om taal te leren. Bij toegang geven tot een vak hoort het toegang geven tot de denkwereld die daarbij hoort. Didactiek is per definitie taalgericht, taal is ons denkinstrument

Met de uitvoering van taalbeleid 2021-2025 wil het Ichthus College de lees- en schrijfvaardigheid van leerlingen verbeteren.

Leesvaardigheid

In alle vakken speelt leesvaardigheid een grote rol, leesvaardigheid is de sleutel tot studiesucces. Leesvaardigheid is niet alleen belangrijk op school, maar ook daarbuiten. Iemand die goed kan lezen, is sociaal redzaam (referentieniveau 2F) en is in staat zelfstandig kennis te verwerven en te verwerken. Het Ichthus College wil teamgericht, vakoverstijgend en passend bij de doelgroep aandacht besteden aan de leesvaardigheid van alle leerlingen. Daarbij richten we ons op de volgende factoren:

- *Schooltaalwoorden*

Als docenten zich alleen al bewust zijn van het verschil tussen vaktaal, schooltaal en dagelijks algemeen taalgebruik, dan zorgt dat al voor een leesvriendelijker omgeving. Vak- en beroepstaal leveren over het algemeen niet veel problemen op omdat vakdocenten vaktermen goed uitleggen. Het gaat met name om schooltaal. Denk hierbij aan woorden zoals *vermelden, gering, terwijl, mits, tenzij, betrekking hebben op*. Leerlingen hebben vaak onvoldoende kennis van schooltaal en docenten herkennen dit niet altijd als probleem. School vraagt om taalgebruik dat zich onderscheidt van dagelijks taalgebruik. Er is een overgang gaande van "Dagelijkse Algemene Taalvaardigheid" (DAT) naar Cognitieve Academische Taalvaardigheid (CAT). Om in de lesvoorbereiding de stap van DAT naar CAT te plannen, maak je gebruik van 3 didactische middelen te weten: context, interactie en taalsteun.

Werk vanuit concrete ervaringen en actualiteit, praat over uitgevoerde proefjes en experimenten en ondersteun begrippen en instructies met beeld. Denk bij NT2-leerders aan het gebruik van de begrippen of woorden in de moedertaal en geef ook veel voorbeelden van synoniemen.

Interactie:

Zet leerlingen aan tot actief taalgebruik bijvoorbeeld in duo's of kleine groepjes. Denk aan Placemat opdrachten: eerst nadenken, zelf opschrijven en vervolgens bespreken.

Taalsteun:

Denk bij taalsteun voorafgaand aan de les aan vormen van pre-teaching.

Taalsteun betekent veel herhalen, samenvatten, synoniemen en beelden geven waar mogelijk. (Zie bijlage: brochures vaktaalgericht onderwijs per vakgebied)

- *Leesbevordering en leesplezier*

Leerlingen die een hekel hebben aan lezen proberen het lezen te vermijden. Ze raken gefrustreerd omdat ze niet begrijpen wat er staat. Door de vermijding gaan ze nog slechter lezen. De oplossing zit hem in het organiseren van activiteiten waarbij leerlingen positieve leeservaring opdoen. Aansluiten bij interesses en hobby's van leerlingen is nodig om leerlingen weer aan het lezen te krijgen. Deze aanpak (vrij lezen) is pas effectief als leerlingen dit regelmatig doen, niet bij één docent, maar in meerdere lessen.

Wetenschappelijk onderzoek laat zien dat kinderen die meer lezen, zich beter ontwikkelen op het gebied van taal. Bovendien neemt door regelmatig te lezen de woordenschat en de achtergrondkennis toe. Ook belangrijke factoren voor succesvol begrijpend lezen. Vrij lezen is een zeer motiverende en effectieve leesvorm. Het is dus belangrijk dat **leesbevordering** structureel verankerd is in het taalbeleid. Geen geïsoleerde vaardigheid, maar breed aanbieden.

- *Leesstrategieën*

Goede lezers gebruiken onbewust allerlei strategieën om hun leesproces te sturen. Goede strategieën zijn helpend om een tekst beter te begrijpen. Het Ichthus College wil vakoverstijgend werken aan het aanleren en inoefenen van strategieën. Bijvoorbeeld bij het vak Nederlands een tekst van geschiedenis behandelen als het gaat om het aanleren van leesstrategie. Een effectieve manier om leesstrategieën aan te leren is modeling (hardop denkend voordoen).

Schrijfvaardigheid

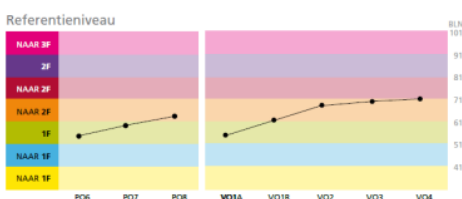
Schrijven is een belangrijk onderdeel van elk schoolvak en goed kunnen schrijven is voor de leerlingen onmisbaar om te kunnen slagen in het voortgezet onderwijs en in verdere studies. Schrijfvaardigheid is een moeilijke taalvaardigheid voor leerlingen om te leren. De eisen die aan schrijfvaardigheid in het voortgezet onderwijs gesteld worden zijn hoog, zowel in de reguliere lessen als in de centraal schriftelijke eindexamens. Deze eisen zijn terug te vinden in het Referentiekader Doorlopende Leerlijnen Taal (Expertgroep Doorlopende Leerlijnen, 2008). Dit referentiekader geeft aan wat leerlingen op verschillende niveaus (1F-4F) moeten kunnen. Goed kunnen schrijven is niet alleen een taak van de sectie Nederlands. Bij de zaakvakken speelt schrijfvaardigheid een grote rol. Leerlingen schrijven vaak veel op bij deze vakken, maar ze vinden het lastig om hun redeneringen goed op schrift te stellen. De teksten of antwoorden zijn vaak niet goed geformuleerd en onsamenhangend. Het schrijven van teksten speelt dus een belangrijke rol in de zaakvakken. Docenten gaan ervan uit dat schrijfvaardigheden geleerd worden bij Nederlands, maar leerlingen zijn onvoldoende in staat om deze kennis mee te nemen naar het specifieke vak. Bovendien kennen schrijftaken binnen de vakken vakspecifieke kenmerken en eisen die vaak impliciet blijven. In de interviews met de collega's bleek dat voor wat betreft schrijfvaardigheid vakoverstijgend werken binnen het team zeer wenselijk.

3.3 Specifieke ondersteuning

Signalering voor Maatwerk

Om maatwerk te kunnen leveren, hebben we informatie nodig over het niveau van de leerling met betrekking tot de taalontwikkeling. Deze informatie verzamelen we jaarlijks in de onderbouw via de gegevens die aangeleverd worden door de basisschool. Het Ichthus werkt met het leerlingvolgsysteem van de "Diatoetsen". Deze toetsen zijn een diagnostisch instrument; de school krijgt inzicht in de taal- en rekenvaardigheid van de leerlingen. De toetsen zijn gevalideerd aan de referentieniveaus en het Europees referentiekader; we krijgen zicht op hoever de leerlingen zijn met de leerstof. Bovendien laat elke toets deelscores zien op de verschillende domeinen/gebieden. Scores worden weergegeven op schoolniveau, klasniveau en leerling niveau.

OP LEERLINGNIVEAU

OP KLASNIVEAU

LEERKAS 2	BLN	DIA TOETS 1		DIA TOETS 2		DIA TOETS 3		DIA TOETS 4		DIA TOETS 5	
		Rekenen	Taal	Rekenen	Taal	Rekenen	Taal	Rekenen	Taal	Rekenen	Taal
Klasgemiddelde	57	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F
Uitgevoerd gemiddelde	57,88	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F
Middel gemiddelde	58	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F	NAAR 2F
Maximum score	101	NAAR 3F	NAAR 3F	NAAR 3F	NAAR 3F	NAAR 3F	NAAR 3F	NAAR 3F	NAAR 3F	NAAR 3F	NAAR 3F

Na afname (zie afname momenten hieronder) verwerken de mentoren de resultaten in het groepsoverzicht van de klas. Via dit overzicht zijn de lesgevers op de hoogte van de scores van de leerlingen en handelen daarnaar in de les. Leerlingen die in of boven de streefscore scoren, worden uitgedaagd en leerlingen die beneden de streefscore scoren krijgen passende ondersteuning in de vorm van bijvoorbeeld verlengde instructie en extra oefening. Er is binnen de teams nog handelingsverlegenheid in het recht doen aan de ondersteuningsbehoefte van de leerling naar aanleiding van de scores van Diatoetsen. In elk team zal dit doel verder uitgewerkt worden passend bij de doelgroep zo nodig met scholing/ondersteuning. Leerlingen die structureel achterblijven (meerdere E scores op rij) komen in aanmerking voor extra begeleiding buiten de les.

Start schooljaar 1 Nulmeting	Begrijpend lezen Spelling/taalverzorging Engels Rekenen	Alle niveaus
Einde leerjaar 1	Begrijpend lezen Spelling/taalverzorging Engels Rekenen	Alle niveaus
Einde leerjaar 2	Begrijpend lezen Spelling/taalverzorging Engels Rekenen	Alle niveaus
Einde leerjaar 3	Begrijpend lezen Spelling en taalverzorging Engels Rekenen	Havo/vwo

Maatwerk

Leerlingen waarbij het aanleren van de taalvaardigheden niet vanzelf gaat, hebben tijdens hun schoolloopbaan extra ondersteuning nodig.

We denken dan aan de volgende groepen:

- Leerlingen met ernstige lees- en spellingsproblemen waaronder dyslexie
- NT2 leerlingen (Nederlands als 2^e taal)
- TOS leerlingen en leerlingen met een auditieve beperking.)
-

Omdat het Ichthus College bewust kiest voor geïntegreerde leerlingbegeleiding vindt die begeleiding zoveel mogelijk plaats tijdens de les. Schoolbreed zijn er voor deze leerlingen protocollen (zie bijlagen) opgesteld waarin er aandacht is voor de begeleiding die we deze leerlingen kunnen bieden. Door scholing aan te bieden in de teams willen we mentoren en lesgevers ondersteunen met uitleg over de herziene protocollen, maar vooral aandacht voor welke interventies je als lesgever kunt doen tijdens de les gericht op de leerling met een taalachterstand en of moeilijkheden met het leren van de talen.

Mentoren spelen een belangrijke rol in het monitoren van de voortgang van de leerling en wat er nodig is zodat de leerling kan presteren naar kunnen. Hierbij wordt de mentor in eerste instantie ondersteund door de taalcoach, maar ook de remedial teacher en de coördinator leerlingbegeleiding kunnen geraadpleegd worden. Naast de scholing in het team is er ook de mogelijkheid voor deskundigheidsbevordering m.b.t. dit thema als keuzemodule.

3.4 Schoolbrede doelen

Voor de periode 2021-2025 werken we schoolbreed aan de volgende doelen:

- Recht doen aan de ondersteuningsbehoefte van leerlingen vanuit signalering bij aanmelding vanuit basisschool, resultaten van Diatoetsen en de resultaten van de toetsen van de vaklessen.
- Recht doen aan de ondersteuningsbehoefte van leerlingen met (ernstige) lees- en spellingsproblemen door:
  - Te werken vanuit de herziene afspraken die vastgelegd zijn in het protocol LSP.
  - Pro-actief en preventief aanbieden van compenserende en dispenserende aanpassingen en hulpmiddelen in het kader van Passend Onderwijs: handelingsgericht en binnen de kaders van de huidige wetgeving.
- Teamgericht en vakoverstijgend werken aan de verbetering van lees- en schrijfvaardigheid. De invulling wordt afgestemd op de leerroutes.
- Teamgericht en vakoverstijgend werken aan leesbevordering en leesplezier bij alle leerlingen.

4. Actieplan per team

Bovenstaande doelen gericht op de taalontwikkeling van leerlingen zijn goed in te passen in de bestaande ambities van het Ichthus College: 1) goede lessen geven goede resultaten, 2) formatief handelen en 3) de leerling in beeld.

Elk team gaat aan de slag met interventies gericht op het bevorderen van de leesvaardigheid en de schrijfvaardigheid. Effectieve interventies op deze gebieden zijn uitgewerkt in een menukaart. Elk team werkt ... interventies uit en neemt deze op in het teamplan. De taalcoach, gesteund door coördinator leerlingbegeleiding en de teamleider, zorgen voor de borging, evaluatie en bijstelling. De coördinatoren leerlingbegeleiding van de teams initiëren een passend scholingstraject

4.1 Plan van aanpak team Vakroute

THEMA	Interventies en doelen	Scholing	Tijdspad en evaluatie
1. Goede lessen leveren mooie resultaten <u>Leesvaardigheid & leesbevordering</u> <u>Schrijfvaardigheid</u>		Voorstel: Vakgroep Nederlands, Janny Oosterhuis. en/of Gast sprekers: Erna van Koeveren/Anneke Smits	
2. Formatief handelen <u>Diatoetsen begrijpend lezen en taalverzorging</u>	Ik heb zicht op de scores van Diatoetsen van alle leerlingen Ik weet wat deze scores inhouden Ik kan de scores vertalen naar interventies in mijn les.	Voorstel: scholing door Diatoetsen	
3. De leerling in beeld <u>Protocollen dyslexie, NT2</u>	Ik weet welke afspraken er zijn m.b.t. dyslexie, taalleerproblemen, NT2 Ik kan het protocol vertalen naar interventies in mijn les.	Voorstel: scholing door taalcoach/CLB Ondersteuning orthopedagoog/RT	

4.2 Plan van aanpak team Campus

THEMA	Interventies en doelen	Scholing	Tijdspad en evaluatie
<p>1. Goede lessen leveren mooie resultaten</p> <p><u>Leesvaardigheid & leesbevordering</u></p> <p><u>Schrijfvaardigheid</u></p>		<p>Voorstel: Vakgroep Nederlands, Janny Oosterhuis.</p> <p>en/of</p> <p>Gast sprekers: Erna van Koeveren/Anneke Smits</p>	
<p>2. Formatief handelen</p> <p><u>Diatoetsen begrijpend lezen en taalverzorging</u></p>	<p>Ik heb zicht op de scores van Diatoetsen van alle leerlingen</p> <p>Ik weet wat deze scores inhouden</p> <p>Ik kan de scores vertalen naar interventies in mijn les.</p>	<p>Voorstel: scholing door Diatoetsen</p>	
<p>3. De leerling in beeld</p> <p><u>Protocollen dyslexie, NT2</u></p>	<p>Ik weet welke afspraken er zijn m.b.t. dyslexie, taalleerproblemen, NT2</p> <p>Ik kan het protocol vertalen naar interventies in mijn les.</p>	<p>Voorstel: scholing door taalcoach/CLB</p> <p>Ondersteuning orthopedagoog/RT</p>	

4.3 Menukaart met mogelijke interventies

Onderdeel	Inspiratie en bronnen
<u>Schooltaalwoorden</u>	<p>Vakoverstijgend vaststellen wat veel voorkomende schooltaalwoorden zijn en daarvan een lijst maken. Woord van de week in Magister en in elke les laten terugkomen.</p> <p>https://www.onderwijsconsument.nl/wordpress/wp-content/uploads/handleiding_basislijst_schooltaalwoorden_vmbo.pdf</p> <p>https://www.lowan.nl/wp-content/uploads/2020/03/Handleiding_Basislijst_schooltaalwoorden_vmbo_2015.pdf</p>
<u>Lees strategieën</u>	<p>Vakoverstijgend werken: Alle docenten hebben zicht op de werkwijze en de strategieën van de vakgroep Nederlands. De strategieën(welke) worden ook toegepast bij andere vakken. Welke strategieën gaan we centraal aanbieden, dus in elk vak?</p> <p>https://didactiefonline.nl/artikel/samen-naar-beter-tekstbegrip https://www.itta.uva.nl/upload/files/artikel%20Salevo%20Niki.pdf</p> <p>Inzetten van nieuwsbegrip: Nieuwsbegrip is een aanpak waarbij leerlingen teksten lezen over een actueel onderwerp. Bij het lezen van de teksten oefenen leerlingen in het actief en strategisch lezen, om de tekst zo goed mogelijk te begrijpen. Een belangrijke rol is weggelegd voor de leraar. Door hardop denkend voor te doen hoe je als 'leesexpert' een tekst aanpakt, laat je leerlingen zien hoe dat gaat en demonstreer je hoe je leesstrategieën inzet om de tekst te doorgronden en hoe je een 'mentaal plaatje' van de tekst maakt. Dat noemen we 'modelen'. Interactie over de tekstinhoud, voor, tijdens en na het lezen met de leerlingen is van groot belang.</p> <p>Modeling: Een onderdeel van de didactiek voor het leren van leesstrategieën is modeling. Een leesstrategie of een leestaak wordt uitgevoerd door een model (bijvoorbeeld de docent). Leerlingen hoeven de strategie niet zelf toe te passen, maar richten hun aandacht op de taakuitvoering door het model. In het vwo is een duidelijk positief effect van modeling aangetoond. In de onderbouw van het vmbo nam tekstbegrip toe na modeling voor het aanleren van leesstrategieën. Leesstrategie-onderwijs stopt niet na de fase van modeling, maar krijgt een vervolg. Vaak zullen de leerlingen de te leren leesstrategie in de volgende fase zelf toepassen met hulp van de docent of met hulp van medeleerlingen. Samenwerkend leren heeft bij adolescenten een positief effect op leesvaardigheid.</p>

<p>Leesbevordering en plezier</p> <p>Schrijfvaardigheid</p>	<p>https://www.youtube.com/watch?v=GALRpDORsm4</p> <p>https://wij-leren.nl/modeling-leesstrategie-leesprestaties.php</p> <p>Inzet van close reading:</p> <p>Close Reading is een manier van lezen waarbij leerlingen een uitdagende tekst meerdere malen lezen, steeds met een ander leesdoel. Het doel van Close Reading is dat kinderen de tekst goed begrijpen en erachter komen wat de schrijver met de tekst wil vertellen. Daarvoor gaan ze actief met de tekst aan de slag. Ze zoeken naar informatie, stellen vragen over de tekst en beantwoorden deze, maken aantekeningen en discussiëren over wat ze gelezen hebben.</p> <p>https://expertis.nl/wp-content/uploads/Zorgbreed_Vernooy_Het-versterken-van-begrijpend-lezen-door-close-reading.pdf</p> <p>Lezen verweven in de schoolcultuur:</p> <p>Altijd een boek mee, lezen is normaal, lezen op het weekrooster plaatsen en insteken op leesplezier; leerlingen autonomie geven ten aanzien van de keuze van leesmateriaal (ook tijdschriften, strips etc.). Elke les (NE) 15 minuten lezen, samenwerking bieb en mediatheek versterken e.d.</p> <p>Lezen moet verweven worden in de schoolcultuur: Bv. projecten m.b.t. lezen starten in de onderbouw, voorleeswedstrijden, boeken promoten door docenten en op socials van de school, leeshoek inrichten en boekprojecten displayen in de school.</p> <p>https://pro.debibliotheekopschool.nl/nieuwsberichten/nieuws/25-werkvormen-leesbevordering-voortgezet-onderwijs.html</p> <p>https://www.leraar24.nl/50539/hoe-stimuleer-je-het-leesplezier-van-leerlingen/</p> <p>Vrij lezen:</p> <p>https://www.leraar24.nl/50757/vrij-lezen-een-motiverende-leesaanpak/ https://www.lezen.nl/onderzoek/middelbare-scholen-organiseren-het-vaakst-vrij-lezen/</p> <p>Het nieuwe lezen:</p> <p>https://blink.nl/ontdek-het-nieuwe-lezen/</p> <p>Bij het geven van een leesopdracht met boekverslag, zorg dan voor passende boeken.</p> <p>Folder een passend boek voor jou.</p> <p>https://www.eenvoudigcommuniceren.nl/pdfs/nt2catalogus2016.pdf</p> <p>Bij voldoende leesvaardigheid:</p> <p>https://www.lezenvoordelijst.nl/docenten-15-18/leesniveaus https://www.lezenvoordelijst.nl/docenten-12-15/</p> <p>Vakoverstijgend werken</p>
---	--

	<p>Vakdocenten krijgen zicht op de werkwijze en de strategieën van de vakgroep Nederlands. De strategieën(welke) worden ook toegepast bij andere vakken. Welke strategieën gaan we centraal aanbieden, dus in elk vak? Hoe beantwoord ik vragen? Hoe formuleer ik juist? En dan bij ALLE vakken in een periode hierop letten. Gezamenlijke aanpak.</p> <p>Voorbeeld om aan te pakken: hoe lees ik een open vraag en hoe beantwoord ik die? (Leerling niveau), en hoe stel ik een open vraag juist en hoe maak ik die? (Docentniveau).</p> <p>Schrijven, zinnen formuleren e.d. onder de aandacht brengen, vakoverstijgend alle docenten zijn hier alert op en geven feedback. Hier aandacht voor houden en opdrachten aan koppelen. Speerpunt voor verslagen maken, formuleren van zinnen e.d.</p> <p>Taalopdrachten met relevante context aanbieden Vakgroep Nederlands maakt gebruik van teksten van andere vakken zoals bv. bij het leren maken van een samenvatting gebruik maken van hoofdstukken die leerlingen moeten leren voor vakken als geschiedenis, biologie etc.</p> <p>Taalverzorging communicatie Een speerpunt maken van bv. aanhef brief/mail e.d. Iedereen werkt dan aan dat taaldoel in alle vakken. Voorbeelden: hoofdletters en punten een periode op letten bij ALLE vakken. En zo per thema uitbreiden. Taaldoel van maken bij alle vakken. Correcte mail/chat met docenten (zowel qua inhoud als vorm) benoemen in de mentor les</p>
--	--

5. Bijlagen

5.1 Protocol ernstige lees- en/of spellingsproblemen (waaronder dyslexie)

Informatie vooraf

Jaarlijks worden de faciliteiten die gelden met betrekking tot ernstige lees- en/of spellingsproblemen bekeken in het licht van nieuwe ontwikkelingen en nieuwe wetgeving.

Algemeen

- Deze afspraken gelden voor die leerlingen die beschikken over een verklaring van een deskundige en bijbehorende rapportage waarin wordt aangetoond dat er sprake is van specifieke en ernstige lees- en/of spellingsproblemen en waarin wordt beschreven dat het geïndiceerd is om rekening te houden met deze problemen en op welke wijze school rekening kan houden met deze problemen. Dit kunnen onder andere leerlingen zijn met dyslexie, een spraak-taalstoornis en een auditieve beperking. Daarnaast gelden de afspraken voor leerlingen met NT-2-problematiek en daaraan gerelateerde lees- en spellingsproblemen.
  - o Voor een dyslexieverklaring geldt dat deze alleen mag worden afgegeven worden door een GZ-psycholoog of een orthopedagoog-generalist met de bevoegdheid voor een psychodiagnostisch onderzoek. Diagnosestelling heeft plaatsgevonden volgens de tot 1 september 2022 geldende richtlijnen van Stichting Dyslexie Nederland en vanaf 1 september 2022 volgens de Brede Vakinhoudelijke Richtlijn Dyslexie van het Nederlands Jeugd Instituut.
  - o Spraak-taalstoornissen, waaronder TOS, worden vastgesteld door een logopedist.
  - o Een auditieve beperking wordt vastgesteld door een audiologisch centrum.
  - o Bij NT-2 problematiek is alleen een deskundigenverklaring in de bovenbouw vereist als de leerling ten tijde van de start van het schooljaar waarin hij/zij examen doet, langer dan 6 jaar Nederlands onderwijs volgt. Deze deskundigenverklaring kan opgesteld worden als blijkt dat er ook bij de start van de bovenbouw nog sprake is van ernstige belemmeringen door lees- en/of spellingsproblemen. (school kan er voor kiezen om ook voor leerlingen in de onderbouw een deskundigenverklaring op te stellen)
- De school bepaalt welke faciliteiten worden verleend, in overleg met de orthopedagoog en/of de remedial teacher. Per leerling wordt afgewogen welke faciliteiten de school kan bieden en welke voor de leerling daadwerkelijk noodzakelijk zijn. Er wordt gestreefd naar zoveel mogelijk maatwerk. Voor alle ondergenoemde faciliteiten geldt dus dat per leerling wordt bepaald wat er nodig is.

Faciliteiten :

- Leerlingen met een dyslexieverklaring volgen in leerjaar 1 de DYVA-training. In deze training wordt aandacht besteed aan het leren omgaan met dyslexie op het voortgezet onderwijs. Er wordt geoefend met het gebruik van IntoWords als compenserend ICT hulpmiddel en er wordt aandacht besteed aan effectieve leermanieren.
- De taalcoach roept elke LSP leerling jaarlijks op voor een intake. Vanaf leerjaar 2 gebeurt dat in groepsverband. Tijdens de intake worden de faciliteiten besproken en vastgelegd in Magister. Het gaat dan om de volgende faciliteiten:
  - Extra tijd voor toetsen en SO's (20% extra tijd)
  - Toetsen in lettertype Arial, puntgrootte 12
  - Aangepaste beoordeling spelfouten zoals afgesproken in de vakgroepen.
  - Niet onvoorbereid hardop laten lezen in de klas of enkel in overleg met de leerling.
  - Gebruik van IntoWords als voorleeshulp en/of als schrijfhulp bij de volgende vakken:..
- De mentoren besteden in het voortgangsgesprek met de leerlingen aandacht aan LSP. Ze volgen daarbij het vragenformat van de taalcoach. Mocht een mentor merken dat een leerling vastloopt vanwege lees- en spellingsproblemen ondanks hulp van de vakdocent(en), dan schakelt hij de taalcoach in.

- De taalcoach gaat in gesprek met de leerling en biedt zo nodig de leerling een kortdurend begeleidingstraject. Mocht een kortdurend traject niet voldoende zijn, dan verwijst de taalcoach de leerling door naar het ondersteuningsteam.
- Het ondersteuningsteam onderzoekt wat de leerling nodig heeft en verwijst indien nodig de leerling door naar RT (Remedial Teaching).
- Examenkandidaten krijgen in het voorexamenjaar voorlichting over de faciliteiten tijdens het examen. Ze vullen een contract in waarin wordt vastgelegd van welke faciliteiten ze gebruik maken tijdens het schoolexamen en het Centraal Examen.

Algemene adviezen:

- Maximaal één toets voor Moderne Vreemde Talen per dag (dit nastreven).
- Aantekeningen op papier geven of laten kopiëren van een andere leerling die netjes en nauwkeurig werkt. PowerPoint van het digitale schoolbord versturen via e-mail naar de leerling of werken met flipcharts.
- Huiswerk wordt schriftelijk opgegeven via het bord of via Magister.
- Indien nodig het aantal te lezen boeken beperken, moeilijkheidsgraad aanpassen of boeken laten lezen waarbij luister-cd's van zijn gemaakt.

Toetsen

- Extra tijd: LSP-leerlingen hebben recht op 20% extra tijd voor toetsen. Praktisch gezien is het echter niet altijd haalbaar om deze extra tijd te geven. Mogelijkheden om dit op te lossen zijn minder opgaven voor dyslectische leerlingen of de algehele tijdsduur voor de toets te verkorten, waardoor er extra tijd voor de leerling met dyslexie overblijft.
- Lever toetsen/opdrachten op papier aan en gebruik daarbij een lettertype Arial 12. Let ook op de lay-out; houd het overzichtelijk.
- Indien nodig: extra hulpmiddelen toestaan, bijvoorbeeld laptop met spellingcorrectie, gebruik van voorleessoftware of schrijfhulp (IntoWords)
- Toestaan van het gebruik van grammaticakaarten. De docent bepaalt in overleg met de remedial teacher/ orthopedagoog hoe lang een leerling gebruik mag maken van dit naslagwerk. Dit naslagwerk mag niet gebruikt worden bij (school)examens.
- Indien nodig en na overleg met de remedial teacher/ orthopedagoog: wanneer blijkt dat de leerling met dyslexie bij schriftelijke toetsen niet in staat is (ondanks goed leren en de inzet van hulpmiddelen) om overeenkomstig met hun niveau te presteren, dan kan er gekozen worden voor een andere vorm van toetsen. De toets kan in kleinere gedeeltes worden opgesplitst of er kan mondeling getoetst worden.

Spellingbeoordeling

Het is van groot belang dat de LSP-leerlingen blijven oefenen met de spelling, indien nodig met behulp van het programma IntoWords. Bij structureel gebruik van dit programma ontstaat namelijk een beter woordbeeld bij de talen. Leerlingen die niet gebruik maken van het programma IntoWords komen in aanmerking voor de compensatie afspraken zoals afgesproken in de vakgroepen. Ten behoeve van LSP-leerlingen wordt bij de talen tijdens de lessen een afwijkende wijze van beoordelen gevolgd. Voor de centrale examens wordt bij de beoordeling het correctievoorschrift gevolgd. De afwijkende wijze van beoordelen tijdens de opleiding is voor de afzonderlijke talen:

Nederlands:

1. Bij schrijfp opdrachten wordt bij LSP-leerlingen een maximum voor taalfoutenaftrek gehanteerd.
2. Bij de overige toetsen, boekverslagen en werkstukken wordt bij LSP-leerlingen maximaal 1 punt voor 10 taalfouten afgetrokken.
3. Fouten m.b.t. letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties (duer) worden niet fout gerekend.
4. Fouten m.b.t. (mede) klinkerverdubbeling worden niet meegerekend (kopen, kipen)
5. Fouten m.b.t. leerbare regels worden wel meegerekend; bij werkwoordspelling gaat het dus om de goede uitgang.

6. Binnen het jaarprogramma is spelling slechts een onderdeel van het vak Nederlands, dus een LSP-leerling kan dit onderdeel compenseren met andere onderdelen.

Engels

1. Als een woord fonetisch wordt geschreven, wordt dit goed gerekend als de vertaling correct is. Dit met uitzondering van grammaticale onderdelen.
2. Fouten m.b.t. letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties en overige spelfouten worden niet fout gerekend.
3. Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, gelden bovenstaande regels niet.
4. Bij schrijfvaardigheid tot aan de SE's is het toegestaan om aan te geven in welke grammaticale vorm het moet staan. Geeft de (fonetische) spelling een verkeerd antwoord aan, maar is de aangegeven grammaticale vorm goed, dan scoort de leerling 50% van de vraag. Bij vaste rijtjes (bijvoorbeeld bij onregelmatige werkwoorden) is foute spelling incorrect.

Frans

1. Als een woord fonetisch wordt geschreven, wordt dit goed gerekend als de vertaling correct is. Dit met uitzondering van grammaticale fouten
2. 50% van de fouten m.b.t. accenten wordt niet meegerekend
3. Overige spelfouten tellen bij dyslectische leerlingen voor 50% van het aantal spelfouten
4. Fouten m.b.t. letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden niet fout gerekend
5. Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, gelden bovenstaande regels niet
6. Consequente herhalingsfouten worden slechts één keer meegeteld volgens de aangepaste beoordeling.
7. Accenten worden als een kwart fout gerekend, dit geldt ook voor niet-dyslectische leerlingen.
8. Fouten in mannelijke en vrouwelijk tellen als een kwart fout, dit geldt t ook voor niet-dyslectische leerlingen.

Duits

1. Als een woord fonetisch wordt geschreven, wordt dit goed gerekend als de vertaling correct is. Dit met uitzondering van grammaticale fouten.
Schließen = sliezen
wir sind = wihr sint
2. Als een Umlaut in de grammatica is behandeld en foutief wordt toegepast geldt dat als een hele fout (NB: een maand later geldt dat voor een LSP-leerling natuurlijk alweer anders).
er fährt, dan is fahrt of fehrt fout
3. Fouten m.b.t. letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties, letters die vergeten worden, worden niet fout gerekend.
Freund = Fruend
4. Overige spelfouten tellen bij LSP-leerlingen voor 50% van het aantal spelfouten.
5. Fouten bij hoofdletter gebruik aan het begin van de zin of bij een zelfstandig naamwoord worden niet fout gerekend.
6. Grammaticafouten bij de uitgangen van werkwoorden en naamvallen zijn doorgaans fout.
dem, den
kommt / sint
7. Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, gelden bovenstaande regels niet.
schön = mooi
schon = al, reeds

Klassieke talen

1. Spreek- & luistervaardigheid noch schrijfvaardigheid is een vaardigheid die bij klassieke talen wordt onderwezen of getoetst, spellingsvaardigheid dus evenmin. De leesvaardigheid van de leerling in de klassieke taal staat centraal
2. De leerling hoeft slechts te spellen in de klassieke taal, wanneer getoetst wordt of hij een bepaalde verbuiging of vervoeging beheerst of kan toepassen. Hierbij worden letteromdraaiingen in vaste klinkercombinaties noch in stam (bijvoorbeeld 'peuro' i.p.v. 'puero') noch in uitgang (bijvoorbeeld 'servea' i.p.v. 'servae') fout gerekend, ongeacht of het woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt
3. Hierbij worden letteromdraaiingen in medeklinkerpatronen (bijvoorbeeld 'approquinpare' i.p.v. 'appropinquare') evenmin fout gerekend, ongeacht of het woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt
4. Slechts wanneer een uitgang zodanig verkeerd gespeld wordt dat er een andere bestaande uitgang komt te staan, wordt dit fout gerekend (bijvoorbeeld 'pueris' i.p.v. 'pueros' of 'clamabatur' i.p.v. 'clamabantur')
5. Overige spelfouten tellen bij LSP-leerlingen voor 50% van het aantal spelfouten

(School)examens

- **Recht op tijdsverlening**
Leerlingen met een deskundigenverklaring hebben bij het centraal examen recht op een standaard tijdsverlenging van 30 minuten. Bij het schoolexamen hebben leerlingen dezelfde rechten als bij het centraal examen, dus ook recht op meer leestijd. Ook hier geldt dat tijdsverlenging bij voorkeur in verhouding moet zijn met de toets.
- **Gebruik maken van een laptop**
Leerlingen mogen tijdens het schoolexamen en het centraal examen gebruik maken van een laptop. Deze laptop wordt door school verstrekt en heeft geen verbinding met internet.
- **Auditieve ondersteuning**
Een leerling met een deskundigenverklaring heeft recht op auditieve ondersteuning, dat geldt dan voor zowel het schoolexamen als het centraal examen. De leerling kan gebruik maken van daisy-cd's of van spraaksynthesebestanden in combinatie met IntoWords. Voorwaarde is dat leerlingen gewend zijn deze hulpmiddelen te gebruiken. Voor bbl en kbl zijn de examens digitaal waarbij LSP-leerlingen gebruik kunnen maken van de voorleesfunctie van facet.
- **Spellingcontrole**
De exameneisen zijn voor alle leerlingen hetzelfde. Dit geldt ook voor de correctievoorschriften voor spelling. Bij het schoolexamen mag daarbij geen uitzondering gemaakt worden voor LSP-leerlingen; de correctievoorschriften gelden voor alle leerlingen. Spelling weegt nooit zwaarder dan ongeveer een tiende van het totaal aantal te behalen punten voor het examen. Voor het schoolexamen wordt hetzelfde uitgangspunt gehanteerd; niet meer dan één punt aftrek voor spelling op het totaal. Tot op heden is het volgens de wet toegestaan gebruik te maken van een computer tijdens tentamens en examens, waarbij de spellingcontrole gebruikt mag worden. De meeste recente regeling kunt u terugvinden op www.examenblad.nl/onderwerp/kandidaten-met-een-beperking/*
- **Luistertoetsen**
Leerlingen met een deskundigenverklaring komen in aanmerking voor een andere afname van de luistertoets. De leespauze tussen de vragen is langer dan de reguliere toets. De afname van de luistertoets vindt plaats in een ander lokaal.

Regelingen Frans en Duits

De meeste leerlingen weten zich met de aanpassingen, zoals hiervoor beschreven, te redden binnen het niveau van onderwijs dat zij volgen.

Er is echter een kleine groep leerlingen die op dusdanige manier hinder ondervinden van de lees- en spellingsproblemen, dat afstromen naar een lager niveau of doubleren dreigt. De talen zijn voor hen een struikelblok. Er is behoefte aan aanpassingen. Het Ichthus College blijft binnen de wettelijke mogelijkheden. De onderwijsinspectie geeft de volgende mogelijkheden aan:

Ontheffingen en/of aanpassingen voor leerlingen met lees- en spellingsproblemen in het VO, stand van zaken per juni 2021.			
	VMBO	HAVO	VWO
Onderbouw VO	<p>Basisberoepsgericht: Ontheffing voor 2^e MVT mogelijk (ad 2). Artikel 22 Inrichtingsbesluit WVO</p> <p>Kader/Theoretisch: Ontheffing Frans òf Duits mogelijk in de eerste twee leerjaren Artikel 22 Inrichtingsbesluit WVO Dus: Engels en 2^e MVT verplicht (ad 2).</p> <p>Aangepast programma mogelijk voor Frans en/of Duits. School is hiertoe niet verplicht (ad 2 en 3). Besluit kerndoelen onderbouw VO</p> <p><i>In zeer uitzonderlijke gevallen is het wel mogelijk om ook in de eerste drie leerjaren de tweede moderne vreemde taal vroegtijdig af te sluiten (ad 1 en 2).</i></p>	<p>Geen ontheffingen MVT's toegestaan. Artikel 21 Inrichtingsbesluit WVO;</p> <p>Aangepast programma mogelijk voor Frans en/of Duits. School is hiertoe niet verplicht (ad 2 en 3). Besluit kerndoelen onderbouw VO</p> <p><i>In zeer uitzonderlijke gevallen is het wel mogelijk om ook in de eerste drie leerjaren de tweede moderne vreemde taal vroegtijdig af te sluiten (ad 1 en 2).</i></p>	<p>Geen ontheffingen MVT's toegestaan. Artikel 21 Inrichtingsbesluit WVO;</p> <p>Aangepast programma mogelijk voor Frans en/of Duits. School is hiertoe niet verplicht (ad 2 en 3). Besluit kerndoelen onderbouw VO</p> <p><i>In zeer uitzonderlijke gevallen is het wel mogelijk om ook in de eerste drie leerjaren de tweede moderne vreemde taal vroegtijdig af te sluiten (ad 1 en 2).</i></p>
Bovenbouw VO	<p>Voor alle leerwegen: Leerlingen kunnen profielen/afdelingen kiezen zonder Frans of Duits. Voor de sector economie is er een ontheffings-mogelijkheid. Leerlingen moeten wel een vervangend vak kiezen. Inrichtingsbesluit W.V.O. art. 26n</p>	<p>Leerlingen kunnen 3 profielen kiezen zonder 2^e MVT (ad 4). Inrichtingsbesluit WVO, artikel 26c</p>	<p>2e MVT zit wel in het gemeenschappelijk deel. Leerlingen kunnen in het geval van een deskundigenverklaring ontheffing krijgen. Artikel 26e Inrichtingsbesluit WVO</p>

MVT = Moderne Vreemde Taal, 1^e MVT =Engels, 2^e MVT = Frans of Duits

Toelichting bij schema regelingen ontheffingen

1. Het inzetten van aanpassingen en ontheffingen is maatwerk. Dit betekent dat je 'trapsgewijs' aanpassingen inzet en waar nodig overgaat tot vervroegd afsluiten of ontheffen. Besluiten ten aanzien van ontheffing/aanpassing

worden gemaakt binnen het ondersteuningsteam en worden schriftelijk geregistreerd. Ouders en leerling worden geïnformeerd over de gevolgen voor de schoolloopbaan.

2. *In uitzonderlijke gevallen is vervroegd afsluiten van de 2^e taal mogelijk. Een school kan in de eerste drie leerjaren zelf invulling geven aan het onderwijs in de tweede en derde moderne vreemde taal, omdat er, met uitzondering van Engels, geen kerndoelen voor moderne vreemde talen zijn vastgesteld. Ook het aantal uur dat aan de talen besteed moet worden is niet voorgeschreven en ook hoeft niet per se iedere taal in ieder leerjaar aan de orde te komen. Het idee achter de verplichting van Frans en Duits in de onderbouw is dat leerlingen die met een havo of vwo-diploma van school komen tenminste kennis hebben gemaakt met deze talen en een over een zekere basis beschikken. Het is dus niet per se noodzakelijk dat deze leerling ook in de (gehele) derde klas nog Frans en/of Duits volgt. Ook hier geldt dat de leerling de vrijgekomen tijd kan besteden aan andere vakken.
In combinatie met de vervroegde profielkeuze kan dus de leerling alvast een keuze maken voor een van de profielen NG, NT of EM.*
3. *Indien ontheffing/vervroegd afsluiten van de 2^e taal ertoe leidt dat de urennorm niet behaald wordt, dient de leerling een vervangend onderwijsprogramma te volgen (WVO, [artikel 11c](#)). In de vrijgekomen uren kan bijvoorbeeld extra remedial teaching of extra les in Nederlands en Engels aangeboden worden.*
4. *Citaat uit het wettelijk Besluit kerndoelen onderbouw VO: "Er zijn geen kerndoelen geformuleerd voor andere moderne vreemde talen - in het bijzonder Duitse taal en Franse taal - die voor de leerroutes waarvoor op grond van de nieuwe artikelen 21 en 22 van het Inrichtingsbesluit W.V.O. naast de Engelse taal verplicht worden gesteld. Wel kunnen scholen de kerndoelen voor Engels gebruiken als leidraad voor het onderwijs in andere moderne vreemde talen door overal waar "Engels" staat de benaming van de desbetreffende andere moderne vreemde taal te lezen."*
5. *Indien de leerling in de onderbouw geen 2^e moderne vreemde taal gevolgd heeft, deze vervroegd heeft afgerond of een aangepast programma heeft gevolgd, kan de leerling dit vak niet in het profieldeel kiezen. Dit betekent dat het profiel C&M op de havo niet gekozen kan worden. Op het vwo kan dit opgelost worden binnen alle profielen door dispensatie voor de tweede moderne vreemde taal.*

Criteria voor aanpassingen en/of vervroegd afsluiten van Frans en/of Duits

Een leerling komt in aanmerking voor aanpassingen en/of vervroegde afsluiting bij Frans en/of Duits op advies van de orthopedagoog. Overwegingen daarbij zijn:

- De leerling laat een zeer goede inzet zien, maar blijkt toch niet te kunnen voldoen aan het niveau dat van hem/haar gevraagd wordt voor Frans en/of Duits. Daarbij kan het zijn dat op het moment van aanvraag van aanpassingen, de leerling al gedemotiveerd is door faalervaringen en toegenomen frustratie in de voorafgaande periode. Informatie over inspanning, resultaten en beleving uit de voorgaande periode worden meegenomen in de overweging.
- Of: de leerling laat een zeer goede inzet zien, waardoor de resultaten voor Frans en Duits nog net voldoende zijn, maar deze hoge inspanning leidt tot overbelasting en gaat ten koste van het welbevinden van de leerling.
- De leerling heeft voldoende capaciteiten voor het niveau van onderwijs dat hij/zij volgt. Het probleem betreft specifiek de talen. Het vervolgen van de vakken Frans en/of Duits met het reguliere programma, staat het behalen van een passend diploma in de weg. Daarbij kan het zijn dat de inspanning voor de talen onevenredig hoog is en ten koste gaat van de inspanning voor de overige vakken. Het cijferbeeld kan daardoor een meer brede uitval laten zien, waardoor het probleem niet specifiek lijkt.
- Alle mogelijkheden van het (reguliere) protocol LSP zijn toegepast, maar hebben onvoldoende resultaat opgeleverd. Denk daarbij aan:
  - Talendocenten bieden faciliteiten zoals benoemd in een deskundigenverklaring of dyslexieverklaring. Denk aan extra tijd, grammatica-hulpkaarten.
  - De leerling heeft een langere periode voorlees en/of spellingsondersteunende software ingezet bij het maken van huiswerk en toetsen.
  - Talendocenten hebben effectieve feedback op toetsen geleverd en waar nodig extra instructie en oefening geboden.
  - De leerling heeft een periode r.t. gehad voor het leren van Frans en/of Duits, gericht op kennis, vaardigheden en leerstrategieën.
- Ook door ouders is naar vermogen ondersteuning geboden, maar dit heeft niet geleid tot betere resultaten.
- De leerling wil geen examen doen in het vak waar aanpassingen voor gedaan zullen worden.

Mogelijke aanpassingen:

- De taal wordt op een lager niveau aangeboden, gericht op het gebruik van de taal in het dagelijks leven.
- Toetsen (of delen van toetsen) worden mondeling in plaats van schriftelijk afgenomen.
- De nadruk komt te liggen op de lees- en luistervaardigheid.
- De leerling leert de woorden en zinnen alleen van het Frans/Duits naar het Nederlands.
- Het minimale cijfer dat de leerling krijgt is een 3 of 4.
- De ouders bakenen thuis de tijd af die de leerling aan het leren van de taal besteedt.
- Mocht een leerling een bespreekgeval zijn bij de rapportenvergadering, dan zal er rekening gehouden moeten worden met de dyslexie. Dit kan bijvoorbeeld betekenen, dat het cijfer voor de taal of talen minder zwaar worden meegerekend. Zeker wanneer het om een taal gaat die in het volgende jaar niet meer gevolgd zal worden.

5.2 Maatwerk NT2 leerlingen

Bronnen (niet alleen voor dit hoofdstuk maar voor het hele taalbeleidsplan)

- Handreiking NT2 VO, Expertisecentrum VO Landstedegroep, 2021
- Concept handreiking NT2 VO, ISK Zwolle, januari 2022
- Brochure Centrale Examens VO, CvTE [kandidaten met een ondersteuningsbehoefte 21 22](#)
- Moedertaal in NT2, Universiteit Utrecht <https://www.moedint2.nl/home>
- 'O jee, een NT2-leerling in de klas!' LOWAN en iTTA
- Meer kansen met maatwerk voor nieuwkomers 2018
- Nieuwkomers in het voortgezet onderwijs, handreiking, VO-raad, 2021
- Taalbeleid Globe college

Doelgroep

De doelgroep NT2-leerders is zeer gevarieerd. Van leerlingen die in Nederlands geboren zijn en wiens thuistaal niet Nederlands is tot leerlingen die nog maar kort in Nederland zijn en Nederlands onderwijs volgen. Deze laatste groep komt vanuit de basisschool of het ISK naar onze school en zitten dan nog midden in hun tweedetaalverwervingsproces. Op het VO kan en moet de Nederlandse taalvaardigheid zich verder ontwikkelen en zullen deze leerlingen extra begeleiding nodig hebben. De aanwezigheid van leerlingen met een niet Nederlandstalige achtergrond is een blijvend gegeven voor het onderwijs. We beschrijven wat je als school en docent kunt doen om de taalvaardigheid van NT2-leerders te ontwikkelen en welke afspraken er gelden met betrekking tot toetsen en examens. Over het afstemmen op de specifieke problematiek van vluchtelingen, nieuwkomers is veel te vertellen, waar je je zeker over in zou moeten lezen:

<https://www.augeo.nl/nl-nl/vluchtelingenkinderen/voortgezet-onderwijs/> We beperken ons hier tot adviezen op het gebied van taal en schoolontwikkeling.

Algemene handreikingen

- Veel leerlingen hebben slechts enkele (al dan niet aaneengesloten), jaren onderwijs gevolgd in eigen land, of onderweg hiernaartoe. Daardoor is er meestal achterstand in algemene kennis en ontwikkeling en hebben sommige leerlingen weinig schoolervaring. Nadat leerlingen op de ISK gezeten hebben, beheersen zij al redelijk de spreektaal, maar kennen zij nog onvoldoende schooltaal- en vaktaalwoorden. Hun woordenschat is beperkt vergeleken met Nederlandse leerlingen en hierdoor zal het begrijpend lezen van een tekst vaak problemen opleveren. Bij toetsen kan daarnaast het begrijpen van de vragen een probleem opleveren.
- **Iedere docent is een taaldocent:** schenk bij alle vakken aandacht aan taal. Elk vak heeft zijn eigen taalsituaties en woorden. Het is belangrijk dat leerlingen juist deze woorden leren. Tegenwoordig is hier veel aandacht voor onder de noemer 'taalgericht vakonderwijs'.
- **Aandacht voor nieuwe/moeilijke woorden:** schenk met name aandacht aan hoogfrequente woorden, de vaktaalwoorden en de schoolwoorden. En maak onderscheid tussen receptieve kennis (woord begrijpen, een globaal idee is genoeg) en productieve kennis (een dieper begrip van het woord is nodig). Het is belangrijk om nieuwe woorden vaak te

herhalen, liefst in verschillende contexten. Stimuleer de autonomie van de leerling door nieuwe betekenissen zelfstandig te laten achterhalen (door afleiden uit context of opzoeken in woordenboek). Stimuleer het bijhouden van **een woordschrift/woordenlijsten online** en bespreek dit eens in de zoveel tijd (oefenen van woorden online: <https://wrts.nl/signin> <https://quizlet.com/nl>).

- **Stimuleer het gebruik van woordenboeken:** stel woordenboeken ter beschikking: zowel beeldwoordenboeken als boeken in hun eigen moedertaal.
- **Passend taalaanbod:** let op je eigen taalgebruik. Spreek rustig, goed gearticuleerd en in duidelijke, actieve zinnen. Leg de nadruk op de woorden die belangrijk zijn in de zin. Breng structuur aan in de uitleg of instructie. Denk na over de opbouw van de uitleg, en over het gebruik van bijvoorbeeld visuele ondersteuning. Maak gebruik van concrete voorbeelden die aansluiten bij de belevingswereld. Bedenk van tevoren welke woorden een probleem kunnen opleveren voor NT2-leerlingen, en anticipeer daarop. Vat tussendoor de belangrijke informatie samen.
- **Stimuleer taalgebruik:** laat de leerlingen zoveel mogelijk zelf Nederlandse zinnen formuleren en praat veel met ze. Zorg voor een veilige leeromgeving waarin ruimte is voor fouten maken. Als leerlingen bang zijn dat ze worden uitgelachen, zullen ze het vermijden om veel te spreken.
- **Geef feedback:** dit kan impliciet (door een verkeerd geformuleerde zin in de goede vorm te herhalen) of expliciet (door te benoemen dat bijvoorbeeld de woordkeus of de uitspraak anders moet).
- **Houd rekening met de NT2-leerling als het gaat om toetsing.** Laat de orthopedagog beoordelen of de NT2-leerling in aanmerking komt voor extra tijd bij toetsen. Laat spelling- en grammaticale fouten niet meetellen als het niet van toepassing is. Laat leerlingen een beeldwoordenboek en een woordenboek in de eigen taal gebruiken om woorden die ze niet kennen op te zoeken. Tijdens de toets mogen leerlingen vragen stellen over betekenis of bedoeling van een vraag.
- **Gun leerlingen de tijd om te wennen:** houd rekening met een wenperiode van 4 tot 5 maanden, waarin de resultaten zullen tegenvallen. Het is fijn als de eerste cijfers die behaald worden nog niet meteen meetellen voor de overgang.
- **Plaats in de klas:** stimuleer samenwerkende activiteiten tussen nieuwkomer en klasgenoten en ze een goed Nederlands sprekende leerling naast een NT2-leerling, die eventueel de rol van maatje kan krijgen

Luisteren

Luistervaardigheid in een tweede taal vraagt veel van leerlingen. Je moet verstaan welke klanken en woorden geproduceerd worden. De Nederlandse taal bevat andere klanken dan de klanken in de moedertaal van de leerling. Het herkennen van de woorden is al moeilijk, laat staan om ze daarna in de context te plaatsen en de bedoeling van de spreker te interpreteren. Bij het begrijpen speelt ook de kennis van de wereld een belangrijke rol. Voor een NT2-leerling kan die kennis net even anders zijn dan voor een leerling die in Nederland is opgegroeid. Voor een NT2-leerling is het van belang om bewust gebruik te leren maken van luisterstrategieën: precies, globaal of gericht luisteren. Hij kan gebruik maken van zijn eigen kennis en voorspellingen doen over de inhoud. Zo kan de leerling, als hij onbekende woorden hoort in de uitleg van een docent, er toch de belangrijkste informatie uithalen.

Wat kunnen de docent en leerling doen?

- Activeer de voorkennis van de NT2-leerling over het nieuwe onderwerp
- Activeer de NT2-leerling zelf: geef huiswerk om van tevoren het nieuwe onderwerp te verkennen, laat hem aantekeningen maken, laat de leerling belangrijke vaktaal en nieuwe woorden opschrijven en de betekenis opzoeken.
- Controleer of de NT2-leerling de uitleg begrepen heeft. Geef de gelegenheid tot vragen stellen, of laat de uitleg of instructie in eigen woorden navertellen.
- Houdt bij het spreken en luistervaardigheidsoopdrachten rekening met het niveau van de leerling. Het niveau bepaalt in welke mate je de volgende ondersteuning biedt:
  - Tempo van spreken eventueel met ondersteunend beeld
  - Ondersteuning met gebaren en aanwijzen
  - Pauzes inbouwen in spreken

- Eenvoudige versus complexere woorden en teksten/dialogen, korte versus langere teksten/dialogen.

Lezen:

In een informatieve tekst staan vaak veel voor de NT2-leerder onbekende woorden. De informatiedichtheid is hoog en er worden onderwerpen behandeld waar de leerling soms nog weinig van weet, afhankelijk van het land van herkomst. Dit kan moeilijk zijn voor een NT2-leerling.

Dit geldt voor alle vakken, waarbij bij de Moderne Vreemde talen ook nog eens de vertaling via de moedertaal een extra belasting vormt.

- Laat leerlingen de tekst of het onderwerp van de les voorbereiden door:
  - Verzamel afbeeldingen, filmpjes die je ter ondersteuning vooraf kan laten bekijken
  - Laat de leerling de tekst vooraf actief lezen (onderstrepen van belangrijke woorden/zinnen, verbanden inzichtelijk maken door pijlen, samenvatten in kantlijn, onduidelijkheden onderaan de pagina noteren).
  - Koppel hier een positieve, belonende beoordeling aan.
- Schenk tijdens de lessen aandacht aan leesstrategieën. Demonstreer dit herhaaldelijk door hardop denkend voor te doen (modellering).
- Houdt rekening met het relatief langzame leestempo, geef hiervoor extra tijd.

Laat leerlingen thuis veel fictie lezen om te oefenen (leeskilometers maken), zodat ook de snelheid van het lezen omhooggaat. Om leerlingen te stimuleren veel te lezen is het fijn als er een goed gevulde schoolbibliotheek is waar ook aantrekkelijke boeken met een aangepast leesniveau aanwezig zijn. Zie [folder 'een passend boek voor jou'](#) en <https://www.eenvoudigcommuniceren.nl/pdfs/nt2catalogus2016.pdf>

Schrijven

De schrijfvaardigheid in het Nederlands kan het best ontwikkeld worden met behulp van concrete taaltaken, zoals het schrijven van een verslag. Enige voorkennis moet dan wel aanwezig zijn. Voor docenten goed om in gedachten te houden dat taaleisen die aan een NT2-leerling gesteld kunnen worden natuurlijk anders zijn dan die aan NT1-leerders gesteld worden.

Zes veel gebruikte stappen voor het oefenen van schrijfvaardigheid zijn: voorkennis activeren, voorbeeld van te schrijven tekst bekijken, schrijfplan maken, zelfstandig 1^e versie schrijven, feedback ontvangen en herschrijven. Denk ook aan het bieden van schrijfkaders zie: [formulieren schrijfkaders SLO](#)

Toetsen

- De NT2-leerlingen mogen tijdens de toets vragen stellen over de betekenis van een vraag.
- Tijdens de toetsen mag een NT2-leerling een Nederlands woordenboek (Basiswoordenboek Van Dale) of een woordenboek in de eigen taal gebruiken.
- Geef de leerling extra tijd bij toetsen. Voor wat betreft het centrale examen, zie hieronder.
- Spellingsfouten en grammaticale fouten niet meetellen als het niet van toepassing is.

Aanpassingen/wet- en regelgeving

- Een leerling die het Nederlands niet als moedertaal heeft en in Nederland minder dan zes jaar onderwijs heeft gevolgd, krijgt 30 minuten extra tijd voor het examen. Voor leerlingen die niet aan dit criterium voldoen maar nog wel behoefte hebben aan faciliteiten zoals extra tijd, kunnen door de orthopedagoog gescreend worden. Zo nodig kan dan een deskundigenverklaring worden opgesteld.
- Een leerling met onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal mag een woordenboek 'Nederlands als tweede taal' gebruiken of een woordenboek dat Nederlandse woorden omzet naar de thuistaal. Een digitaal woordenboek is niet toegestaan.
- Een NT2-leerder kan in bepaalde gevallen ontheffing krijgen voor Duits en/of Frans in het VO. Raadpleeg hiervoor www.rijksoverheid.nl.

- Verdere aanpassingen die mogelijk zijn via https://www.vo-raad.nl/system/downloads/attachments/000/000/694/original/Brochure_Maatwerk_voor_nieuwkomersleerlingen.pdf?1544432570

Zie overzicht [Schema ontheffingen NT2](#) en als er ook sprake is van lees- en spellingsproblemen, wat vaak het geval is: [wettelijke regelingen Frans en Duits](#) en protocol Lees- en spellingsproblemen